

Folkmusikens år - men vad händer sen?

Just nu befinner vi oss mitt under brinnande Folkmusik-och dansår. Många evenemang tävlar om uppmärksamheten och många förhoppningar närms om att detta år ska bli en vändpunkt för folkmusiken så att den åter lockar nya lyssnare, spelmän och dansare. Men det finns också kritiska synpunkter. Jippo, mumlar somliga. Märks för lite, tycker andra. Mats Nilsson, folkdansare sedan tjugo år, är en av dem som funderar på fortsättningen.

Mats Nilsson väcktes förra gången folkmusiken bröt igenom. Båda hans föräldrar har i och för sig dansat folkdans i alla år, men i början av 70-talet hände något:

-Då fick jag kontakt med unga spelmän. Vi var ett kompisgäng som hängde ihop. Det hände mycket inom både spelmans-och folkdansrörelsen då med en längtan att förnya och lämna det etablerade. En hel del motsättningar blev tydliga. Vi bråkade t ex om man fick ha träskor när man dansade, eller en röd stjärna på fiolhalsen...

Ett kort möte

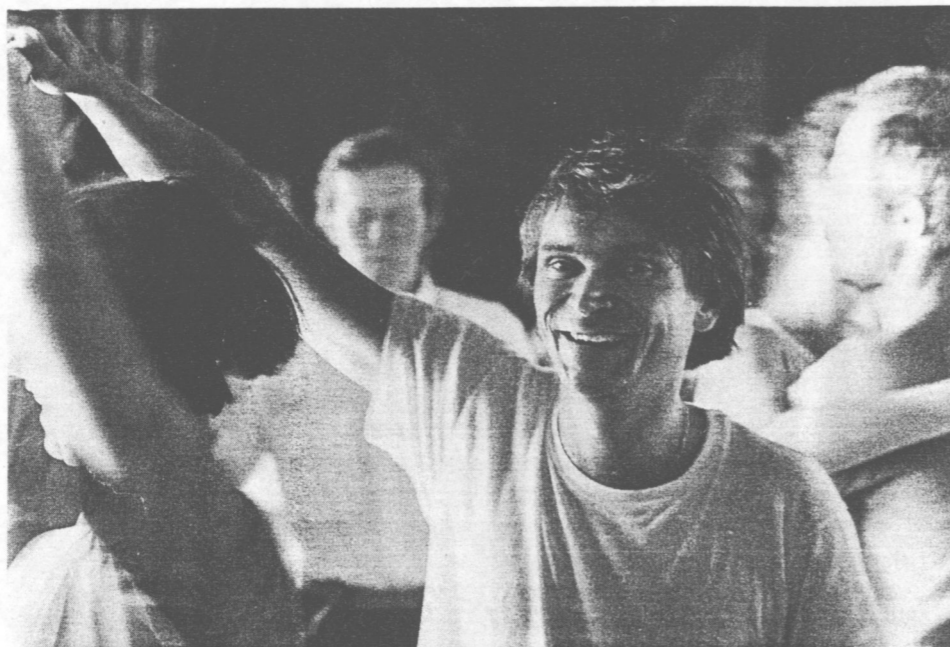
-Tidigare var det så inom folkdansrörelsen att man inte brytt sig om musiken alls och vice versa. Men här möttes vi ett tag, fast glad åter isär. Det är inte så enkelt att säga varför. I grunden tror jag det ligger mycket i de interna traditionerna och repertoarerna som inte passar samman. Folkdanslagen dansar inte det som passar till folkmusiken. Inom folkdansrörelsen finns ett starkt drag av stilisering, man har rekonstruerat och koreograferat danser i 100 år, långt före spelmansrörelsen egentligen, även om frikopplingen från den "äkta" folkdansen ändå inte är totalt genomförd.

Jag träffar Mats Nilsson en solig förmiddag på Avenyn i Göteborg, mitt i en trafik som ibland gör det omöjligt att tänka. Han är folklivsforskare, med inriktning på en avhandling om dans i Göteborg under 1900-talet och arbetar på fritiden bl a som dansinstruktör på Allégården, folkmusikens och dansens hemmaplan i Göteborg.

Polskan i centrum

-En del av oss som dansade då hamnade mer på folkmusiksidan och våra ideal försköts. Vi intresserade oss t ex för polskan, som inte alls fanns med i folkdansarnas repertoar. Och skämde ut oss när vi tog ut svängarna och hade roligt till polskemusik, som spelmännen äntligen fick ös på. Men bland folkdansarna skulle man fortfarande dansa "fint".

-Nu menar jag inte att folkdansrörelsens traditioner enbart är pest och kolera, men att idealen faktiskt kan se olika ut.

Mats Nilsson. Foto: Thomas Fahlander

-En skiljelinje mellan oss och den traditionella folkdansen är att jag t ex tycker varje gång man dansar är ny och att idealet också ska vara ett nyskapande.

-Rent intellektuellt kan man ju konstruera en polska dansad utifrån hur musiken låter. Det finns oändliga variationsmöjligheter för polskan - och varför skulle det inte göra det? Titta på diskodans och foxtrot! I grunden mycket strikta musikaliska former som kan blomma ut nästan hur som helst.

Buskdans i stan

Mats Nilsson är mycket angelägen om att betona att han inte sitter inne med några sanningar och att han hellre diskuterar vad som är spännande respektive tråkigt än rätt och fel. Men åter till det glada 70-talet:

-Från början var det här gänget ganska oorganiserat. Det mesta skedde på privata initiativ. Visserligen fanns en del låt-cirklar, men mycket skedde via mun-mot-mun-metoden. En kväll i veckan var det spelkväll på Annedalsgården och då var där knökfullt och absolut hejldöst. Vi tyckte inte vi behövde sys in i någon föreningskostym, utan spelade och

dansade där vi kom åt, i Haga, i Klippan osv

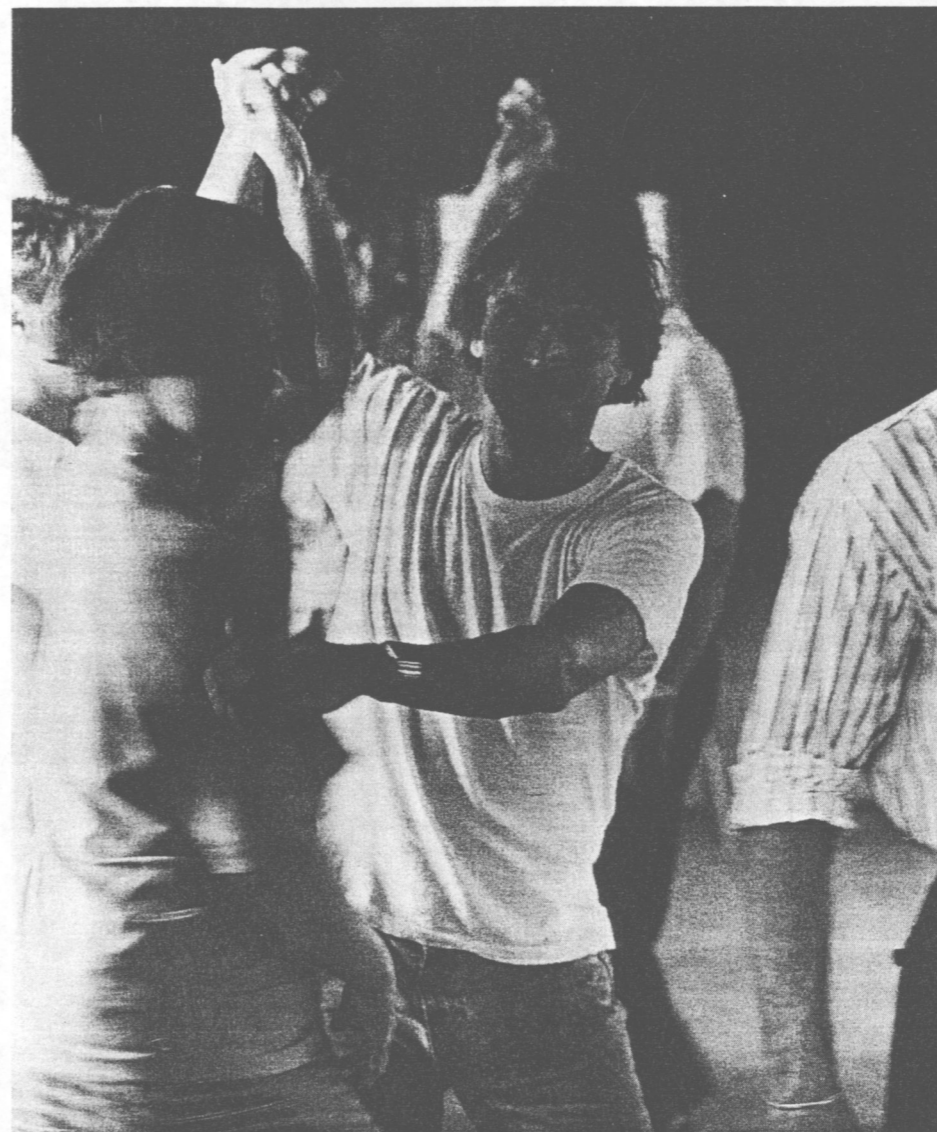
Aftnar med klös

-Men Annedalsgården blev en utgångspunkt för alla rykten om var det hände saker. Till dansen hade vi då kanske bortåt en 15 spelmän - då var det klös. Och mycket improvisation. Det är ju inte bara en låt som passar till en dans - utan massor. Så spelmännen lärde sig och vi lärde oss.

Så småningom flyttades verksamheten till Allégården där folkmusiken och -dansen har sin hemvist idag. Men Allégården är framför allt pensionärernas ställe och det krävs mycket kompromissande för att få utrymme där tycker Mats Nilsson.

-När vi kom till Allégården var vi många, uppemot en tusen personer per termin och mellan 100 och 150 vid varje danstillfälle. Idag kommer inte så många nya människor och dansar. Jag känner igen de flesta oavsett till vilket ställe i stan jag går. Det finns några yngre, men de flesta är väl som jag, mellan 35 och 40, skulle jag tro.

Undan för undan blev grupperna av spelmän

Mats Nilsson i aktion under folkmusikfestivalen i Falun i fjol. Foto: Thomas Fahlander

alltmer engagerade och professionella. Idag engageras och betalas folkmusikgrupperna som framträder på Allégården vid 8 av 10 spelkvällar. Det stora oorganiserade spelet är över.

Folkdansen fast

-För oss som dansar uppstod ett annat problem. Vi kunde inte bilda grupper som åkte omkring och tog betalt för dansen, utan fick istället inrikta oss på att bli danslärare och instruktörer.

-Därför är väl kanske utvecklingen på musiksidan mer synlig än på danssidan. Visserligen etablerades en svensk folkdansensemble i Stockholm för några år sedan, och Danshögskolan har numera en kurs i folkdansinstruktion, men på något sätt har folkdansen ändå aldrig riktigt kommit loss, utan sitter kvar i det gamla, med för mycket balett i sig.

-Och folkmusiken å sin sidan har mer och mer tenderat att bli konsertmusik - för många

musiker är det nog finare att stå på en estrad och spela för folk som lyssnar än att spela till dans. Det tycker jag är synd.

Dans - är det kultur?

Mats Nilsson berättar om det regelverk som försvarar för den som vill ordna dans, alldeles särskilt förstås om man vill kunna ta sig en öl också. Men medan kulturstöd gärna beviljas för tillställningar där folk sitter och lyssnar, är det närmast omöjligt att få stöd om man istället plockar bort stolarna för att dansa. Vilket naturligtvis inte heller underlättar för eldsjälarna att nå en ny publik.

-Dans kräver ju att man lämnar ut sig på ett annat sätt än man gör om man sitter och lyssnar, där finns ett motstånd. Jag tror att vi svenskar är dåliga på att dansa vid en internationell jämförelse. Åtminstone verkar den offentliga dansen i form av folkdans och gammaldans ha minskat på senare år. Däremot är det ju tusentals människor på dansaft-

nar med dansband, det är fascinerande.

Tillbaka till början

Mats Nilsson tycker att det folkliga dansandet idag är tillbaka där det började för nästan 20 år sedan, med kurser inom folkdanslagen, lite grann i skolorna och kommunala musikskolorna.

-Men ändå tror jag de senaste 20 årens uppsving har haft betydelse. Titta på Falu Folkmusic Festival t ex - en stor manifestation som lockar många att resa dit.

-Däremot tror jag kanske inte så mycket på utåtriktade effekter av Folkmusik-och Dansåret. Statsmakterna har ställt sig bakom och det betyder pengar, men frågan är om fler spelar och dansar. Och vad händer när året och pengarna tagit slut?

Lockar inga nya

-När jag läser katalogerna om vad som ska hända tycker jag det mesta ser ut som vanligt, samma arrangemang för samma människor. Bland vanligt folk ser jag just inte att något sker.

-Vill man få andra att börja med det man själv håller på med tror jag enda sättet är att visa att man har kul. Då tycker också andra att det är bra. Det är den personliga kontakten som är viktig - inte de stora manifestationerna. De stärker möjligen dem som redan är med men lockar inte nya att delta.

-Istället skulle man kunna fråga sig: Gör ett sånt här år någon skada? Hos statsmakter och kommuner skapas förväntningar i o m att man ger pengar, det ordnas arrangemang och så kommer inget folk... vad händer då?

Ursprunget glömt

Mats Nilsson är tveksam också till lanseringen av innehållet i folkmusikåret:

-Initiativtagarna vill etablera folkmusiken som musikalisk genre och det tror jag kan vara lite farligt. För mig är folkmusiken en funktion eller ett förhållningssätt, ungefär som disko eller dansbandsköret idag fungerar. Jag är rädd att man glömmar bort folkmusikens och dansens ursprung. Det går fortfarande att använda den musiken på samma sätt som när man för hundra år sedan träffades i vägskålet på lördagskvällen för att dansa och prata.

KERSTIN NILSSON